

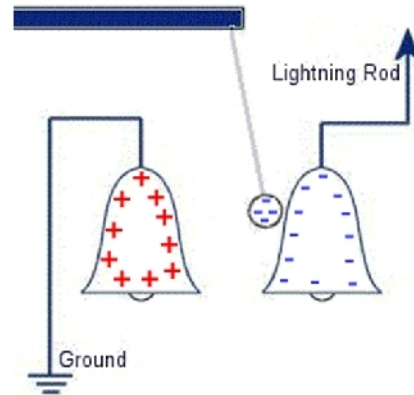
Az elektromos áram

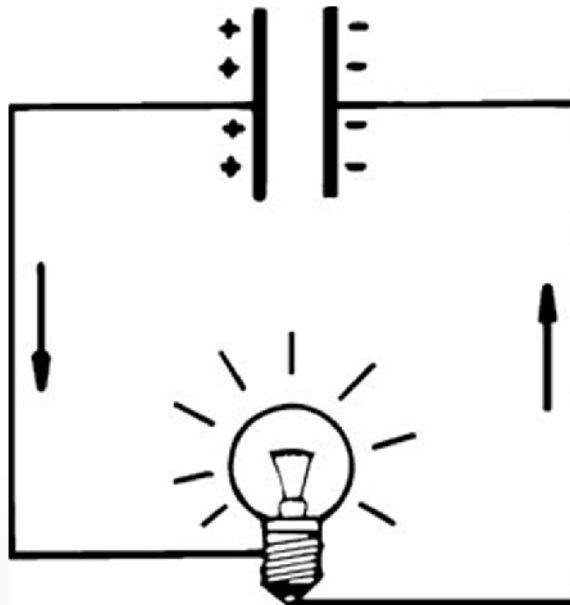
Egyenáram
Ohm-törvény
Fajlagos ellenállás

Elektromos áram

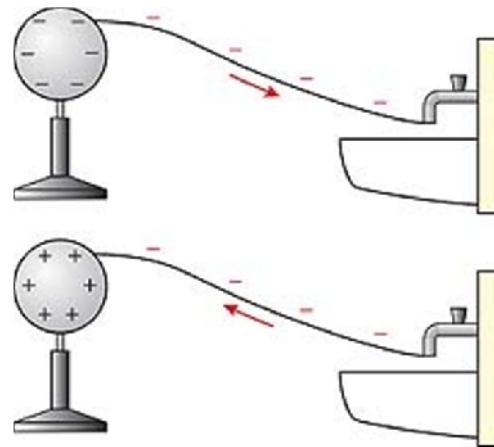

http://fizipedia.bme.hu/index.php/F%C3%A1jl:Sikkondenzator_II.ogv

Elektromos áram

- Ha két fémgömböt vagy elektroszkópot vezetékkel összekötünk a töltéshordozók vándorolnak rajta egy meghatározott irányba, amíg a potenciálkülönbség ki nem egyenlítődik

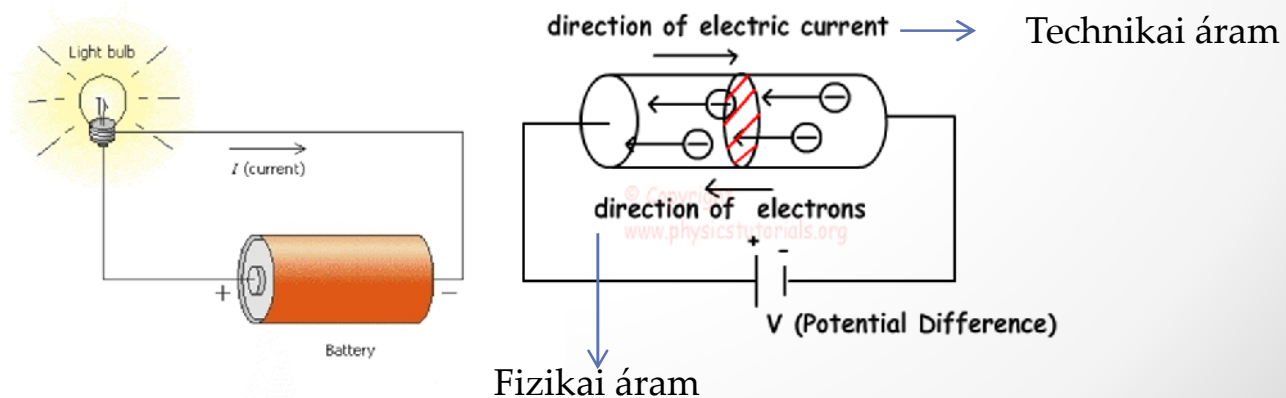

- A töltött részecskék meghatározott irányú mozgása, áramlása az **elektromos áram**

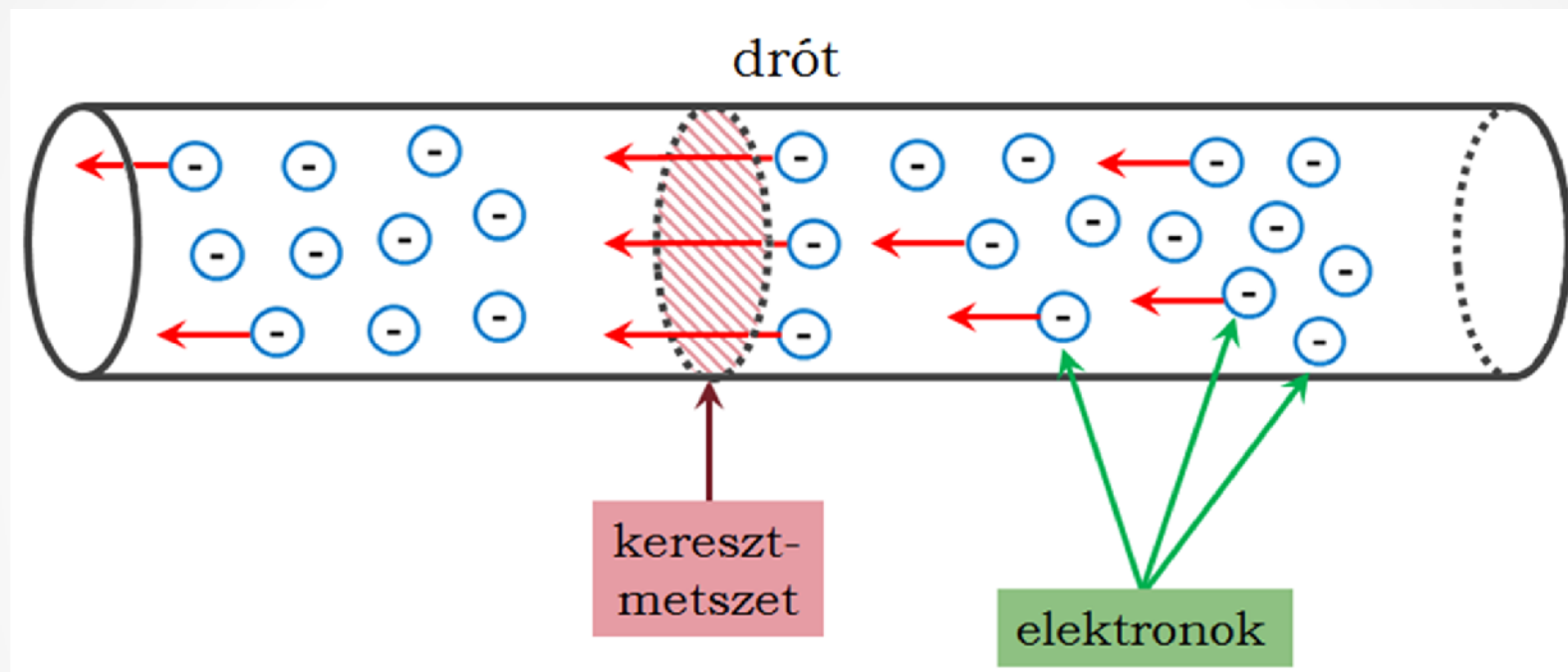
Az elektromos áram iránya

- Az elektromos töltésnek elektromos tere van
- Az elektromos térben a töltésekre erő hat $\vec{F} = q \cdot \vec{E}$
- Ennek az erőnek a hatására a töltés elmozdulhat
- A mozgásállapota megváltozik, aminek az oka, hogy a töltés helyén $\vec{E} \neq 0$
- Áram iránya + töltések áramlásának iránya
- Valóságban az elektronok áramlási iránya

Az elektromos áramerősség

A vezető keresztmetszetén adott idő alatt átáramlott töltés egyenesen arányos az idővel.

$$Q \sim t$$

Áramerősség

- Az elektromos áram intenzitását, erősségét adja meg

$$I = \frac{Q}{t}$$

$$[I] = \frac{C}{s} = A \text{ (amper)}$$

- 1 A erősségű áramról akkor beszélünk, ha a vezető kérdéses keresztmetszetén 1 s alatt 1 C töltés áramlik át

Nem vektormennyiség!

Egyenáram

- Egyenáramról beszélünk, ha $I = \frac{Q}{t}$ hányados időben állandó, vagyis a vezető bármely keresztmetszetén ugyanaz.
- Másképp **stacionárius áram**nak is hívjuk.

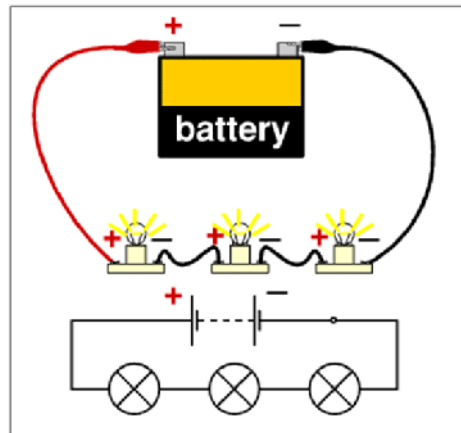
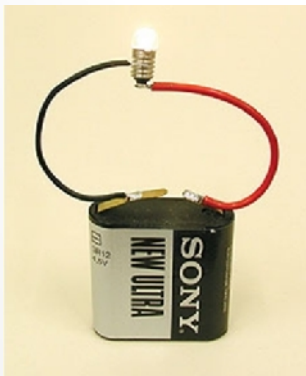

FOGYASZTÓK	ÁRAM-ERŐSSÉG
telefon	0,01 A
zseblámpa	0,2 A
izzólámpa	0,1– 0,6 A
vasaló	2 A
mikrohullámú sütő	10 A
villamos	50 A
elektromos angolna	100 A
villanymozdony	2000 A
olvasztókemence	15 000 A
villám	100 000 A

A töltések folyamatos áramlásának feltétele

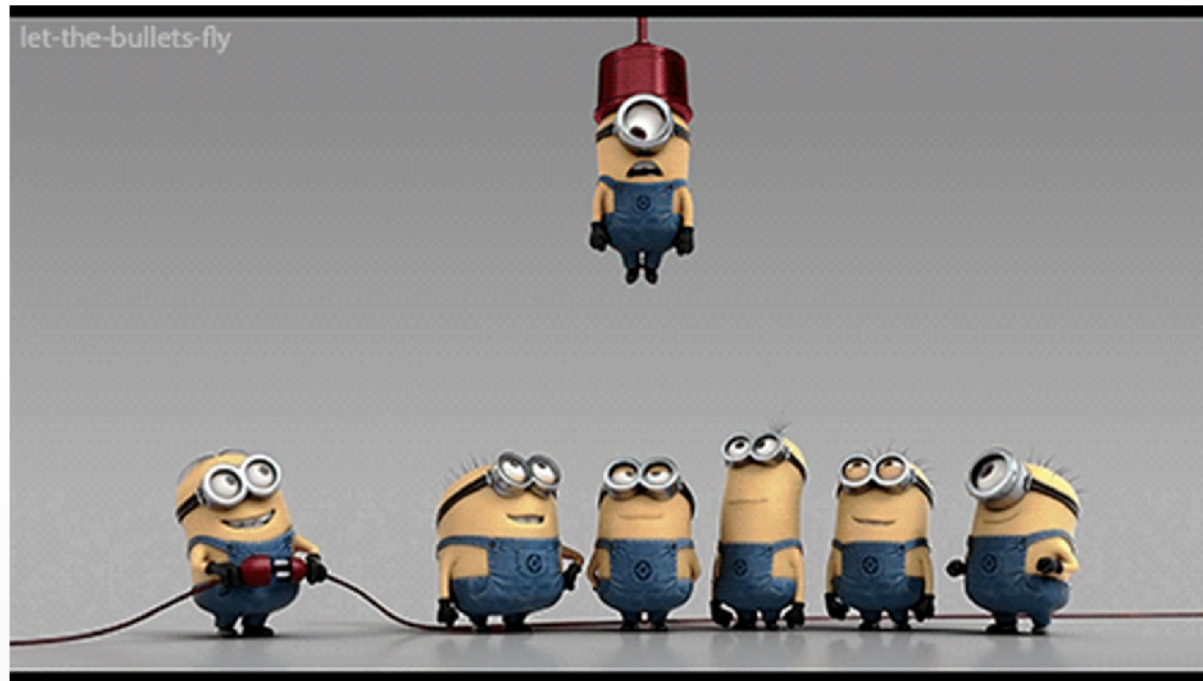
- Ha megszűnik a potenciálkülönbség, akkor megszűnik az elektromos áram is
- Szükség van olyan eszközre, ami folyamatosan fenntartja a potenciálkülönbséget: **feszültségforrás** (áramforrás)

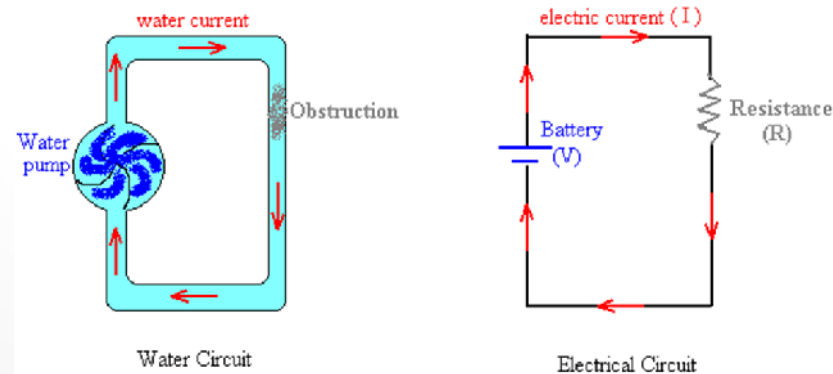
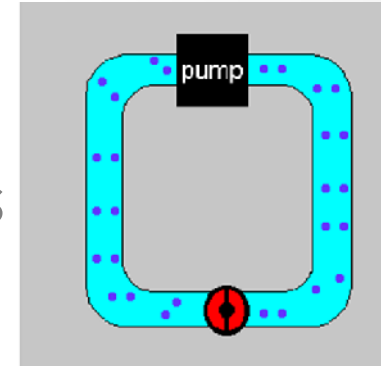
Miből áll egy áramkör?

- A vezetékkel összekapcsolt áramforrás és fogyasztó egyszerű áramkört alkot.

Hogy működik az áramforrás?

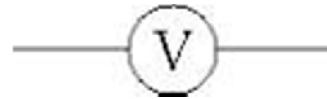
- Hasonlít a vízszivattyú működésére
- Folyó medrében folyamatos áramlás
- Mesterséges vizekben
  - Lefelé a gravitáció végzi a dolgát
  - Alacsonyabb helyről fel kell szívni a vizet a gravitációs mező ellenében
- Az áramforrásban is folyton mozognak a töltéshordozók
  - A mozgás nem magától történik
  - Az áramforráson belül kémiai vagy forgási energiát alakítanak át

Mérések áramkörben

- Feszültség mérése

- Voltmérő segítségével

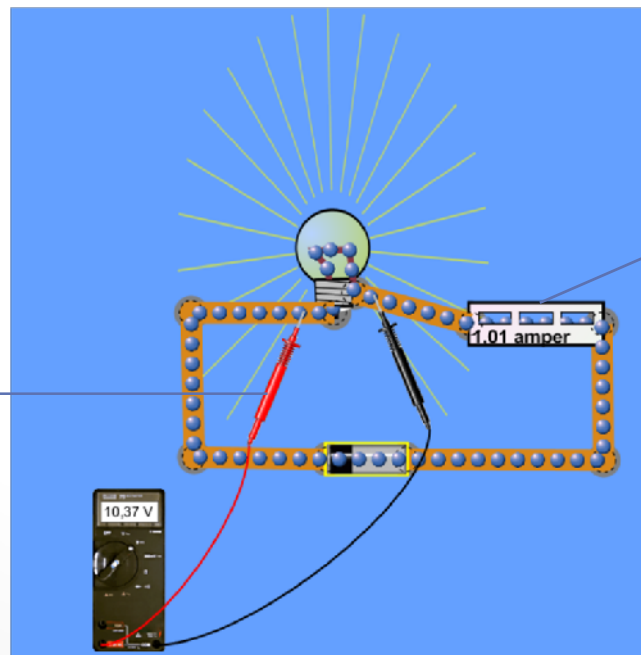
- Áramerősség mérése

- Ampermérő segítségével

Hogy érdemes az áramkörbe kapcsolni, hogy mérni tudjunk?

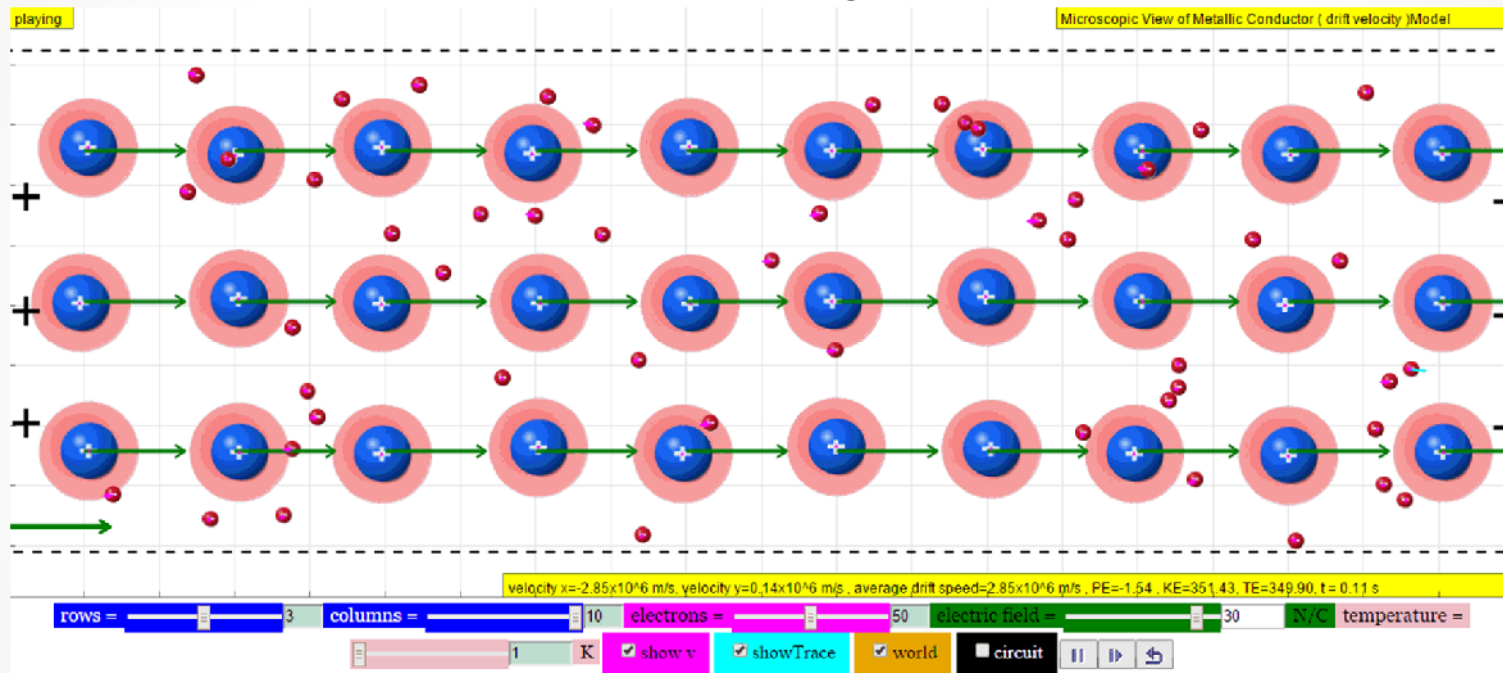
párhuzamosan ←

→ sorosan

Drift sebesség

Elektronok vándorlási sebessége a fémes vezetőkben

1 mm átmérőjű ezüsthuzalban 1 óra alatt 47 C töltés halad át.

- Mekkora az áram erőssége? (0,013 A)
- Ha atomonként 1 vezetési elektront feltételezünk, akkor atomonként mennyi szabad töltéshordozó jut egy térfogategységre? ($5,8 \cdot 10^{28}$ 1/m³)
- Mekkora az elektronok vándorlási sebessége? ($1,78 \cdot 10^{-6}$ m/s ~ 7 mm/h)

JOIN THE RESISTANCE

Ohm-törvény

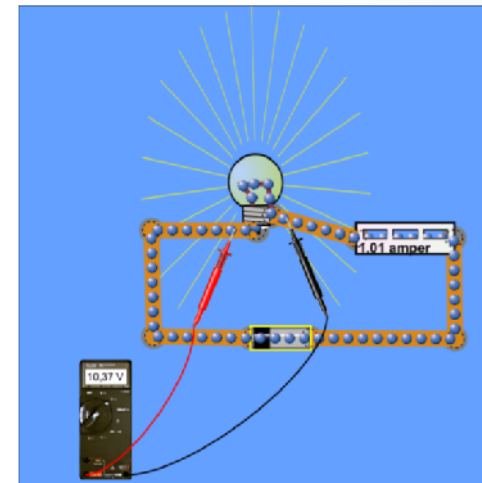
<http://phet.colorado.edu/hu/simulation/circuit-construction-kit-dc-virtual-lab>

Vezetőben feszültség hatására áram folyik.

izzó

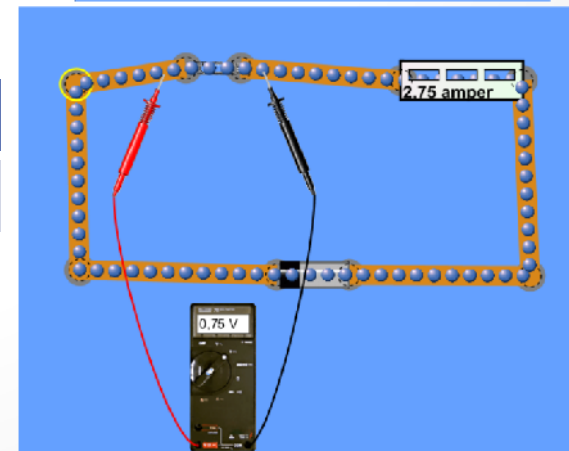
U (V)					
I (A)					

Az áramkörben folyó áram erőssége
függ az áramforrás feszültségétől.
Hogyan? Vizsgáljuk meg!

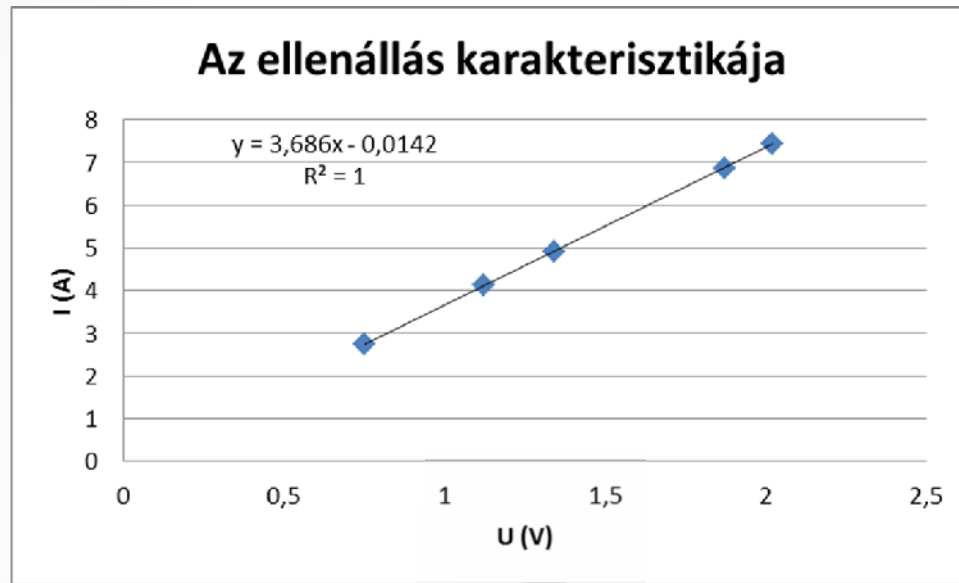

gémkapocs

U (V)					
I (A)					

Ohm-törvény

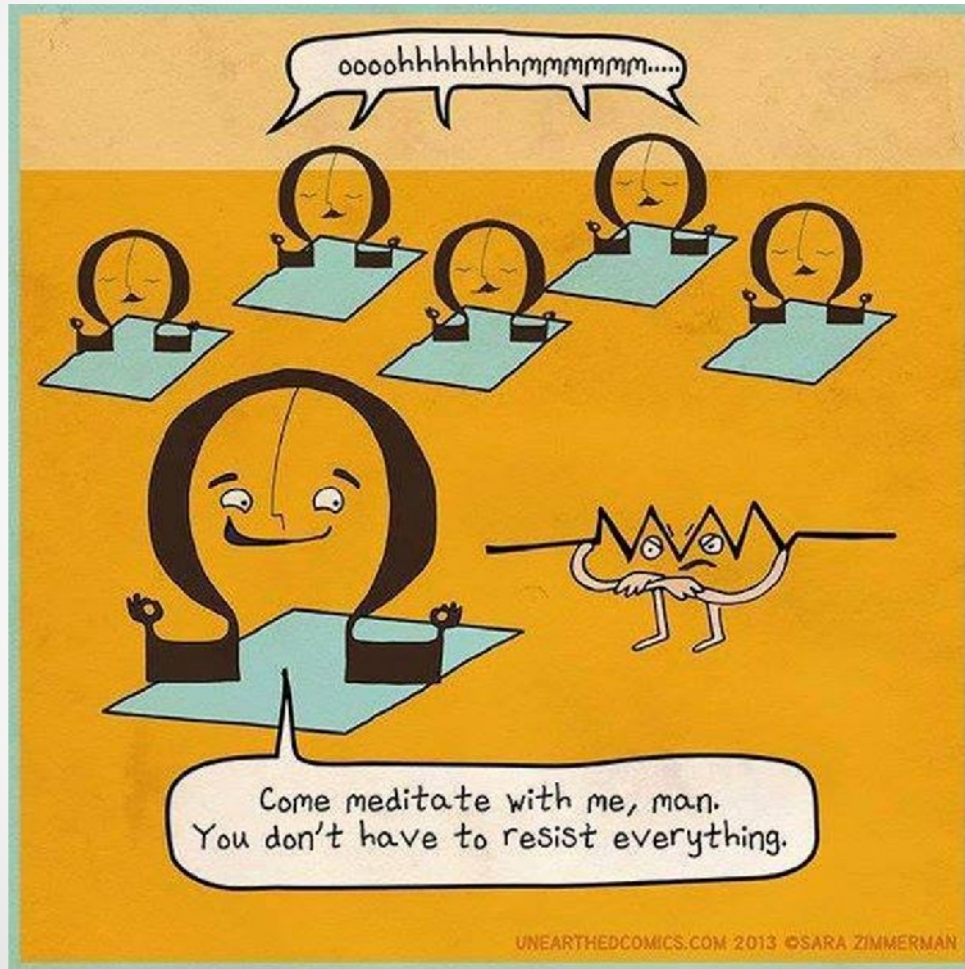
Georg Ohm
(1789-1854)

$U \sim I$

$$\frac{U}{I} = R$$

Az ellenállás

$$[R] = \frac{V}{A} = \Omega \text{ (ohm)}$$

1Ω ellenállású az a vezető,
amelyben 1 V feszültség
hatására 1 A áram folyik.

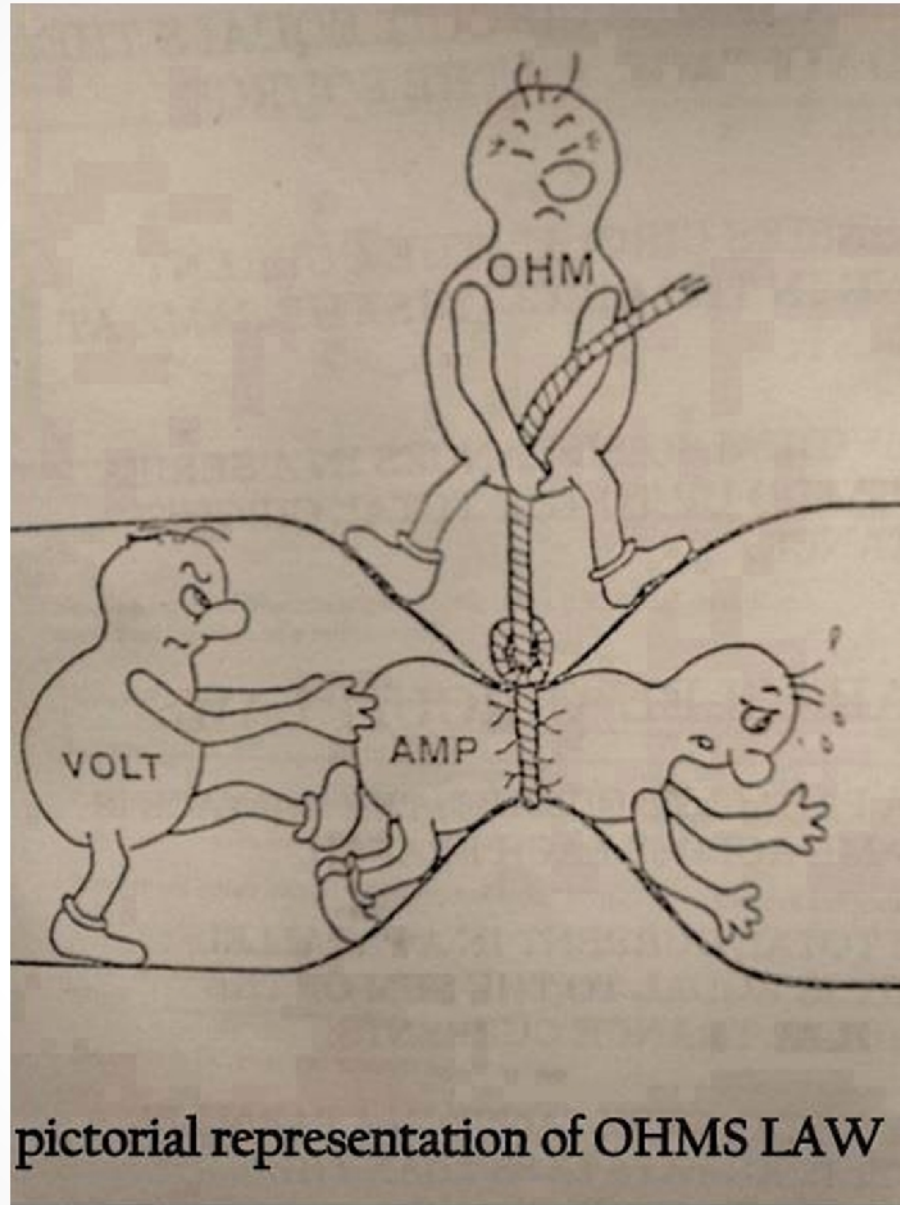
A fizikai tartalma

- A vezetőben lévő atomok hőmozgása révén a töltött részecskék (elektronok) mozgása nem akadálytalan.
- Az elektromos ellenállás azt mutatja meg, hogy egy adott vezetőben mennyire könnyen folyik az elektromos áram, a szabadon mozgó töltéshordozók mennyire könnyen mozoghatnak a vezető belsejében.
- Néha a fogyasztót is ellenállásnak hívjuk, ahol az elektromos mező energiája fogy, átalakul másfajta energiává.

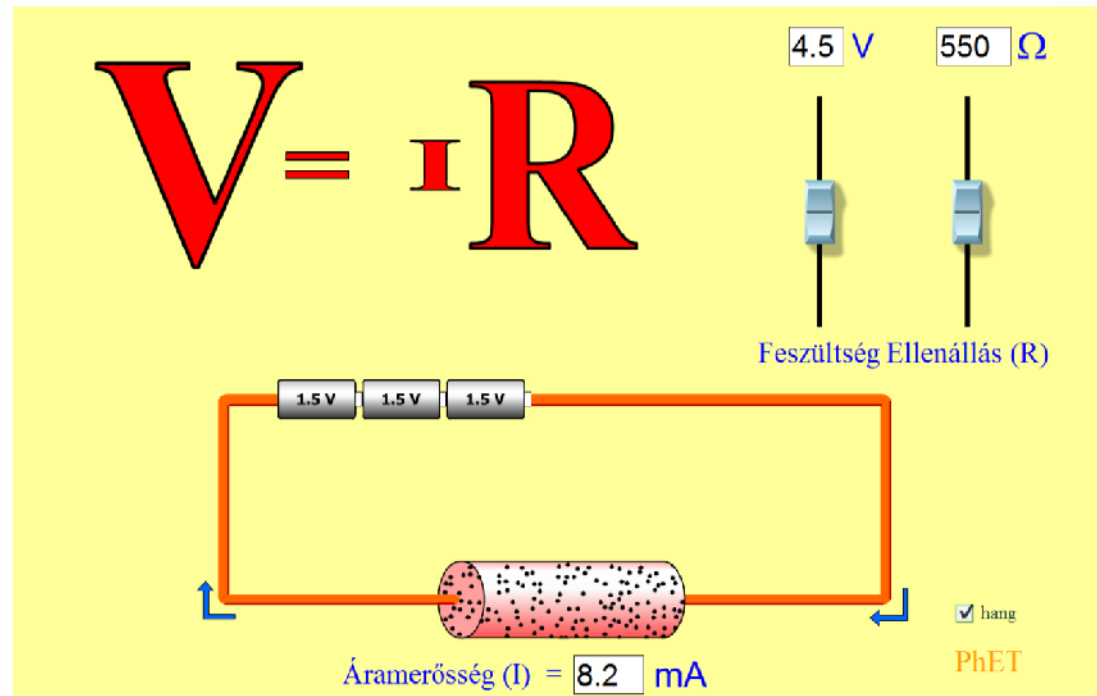
- <https://www.youtube.com/watch?v=Gc1wVdbVI0E>

pictorial representation of OHMS LAW

Mikor nagyobb egy fogyasztó ellenállása?

http://phet.colorado.edu/sims/ohms-law/ohms-law_hu.html

Mitől függ egy fémes vezető ellenállása?

<http://phet.colorado.edu/hu/simulation/resistance-in-a-wire>

Vegyünk:

- különböző hosszúságú
- különböző keresztmetszetű
- különböző anyagi minőségű vezetőket

$$R \sim \frac{l}{A}$$

Az ellenállást még befolyásolja a hőmérséklet is!

$$R = \rho \cdot \frac{l}{A}$$

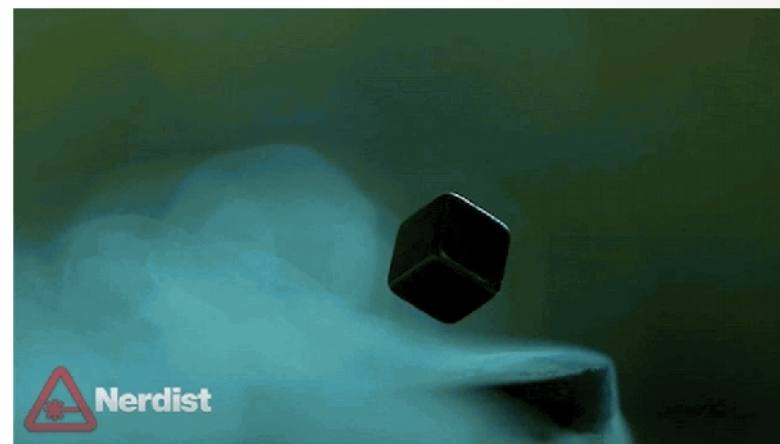
ρ fajlagos ellenállás

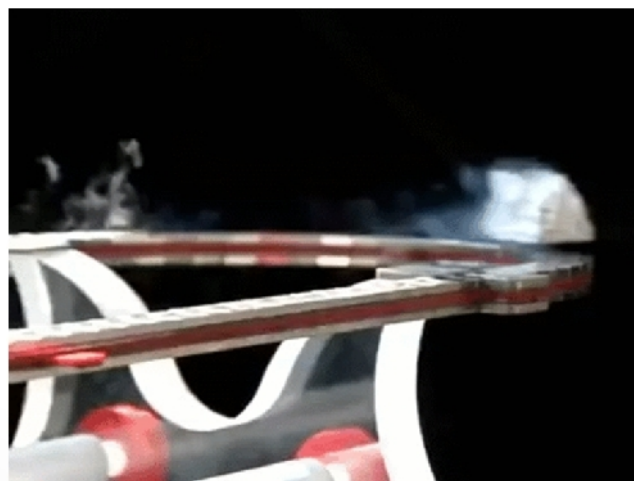
$$[\ ] = \cdot m$$

Szupravezetés

Kiselőadás: Szupravezetés

http://index.hu/tudomany/2015/08/18/valami_buzlik_a_szupravezetokkal/

Légdeszka <http://www.sciencedump.com/content/awesome-science-behind-lexus-hoverboard>

Összefoglalva

- $U = E \cdot l$ miatt a hosszabb vezetőben kisebb térerősséget eredményez ugyanaz a feszültség
- $F = Q \cdot E$ miatt, ha kisebb a térerősség, kisebb erő hat a töltésekre

A gyengébb elektromos tér kisebb áramerősséget eredményez.

- Nagyobb keresztmetszetű drót esetén a térerősség ugyanakkora marad, de szélesebb tartományban gyorsítja a töltéseket, így időegység alatt több töltés halad át a drót keresztmetszetén
- Anyagi minőséggel változik a szabad mozgásra képes töltéshordozók száma
- Magasabb hőmérsékleten a fémrácsban lévő atomok rezgése nagyobb Töltésáramlást akadályozó hatás

Gyakorlatban

- Fázisceruza
- Hazugságvizsgáló
- Érintőképernyő

Az ember jó vezető. Rajta kis áram folyik át, mikor zárjuk az áramkört, mert a glimmlámpával sorba van kötve egy nagy ellenállás (1 M Ω).

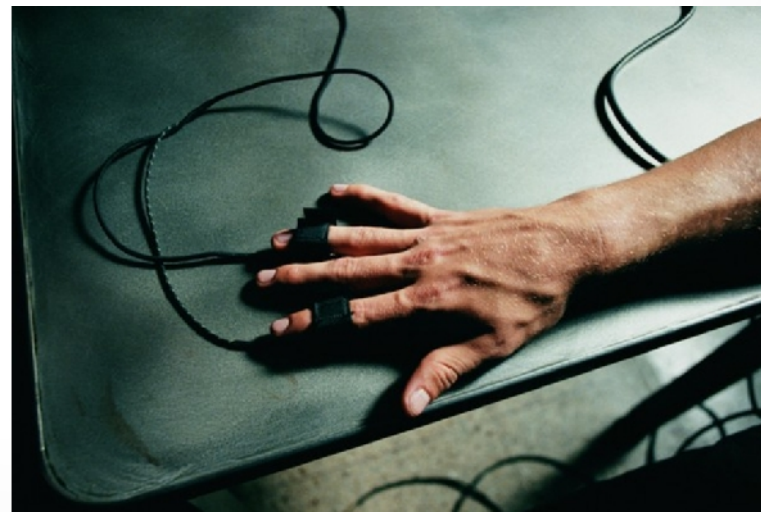
Hazugságvizsgáló

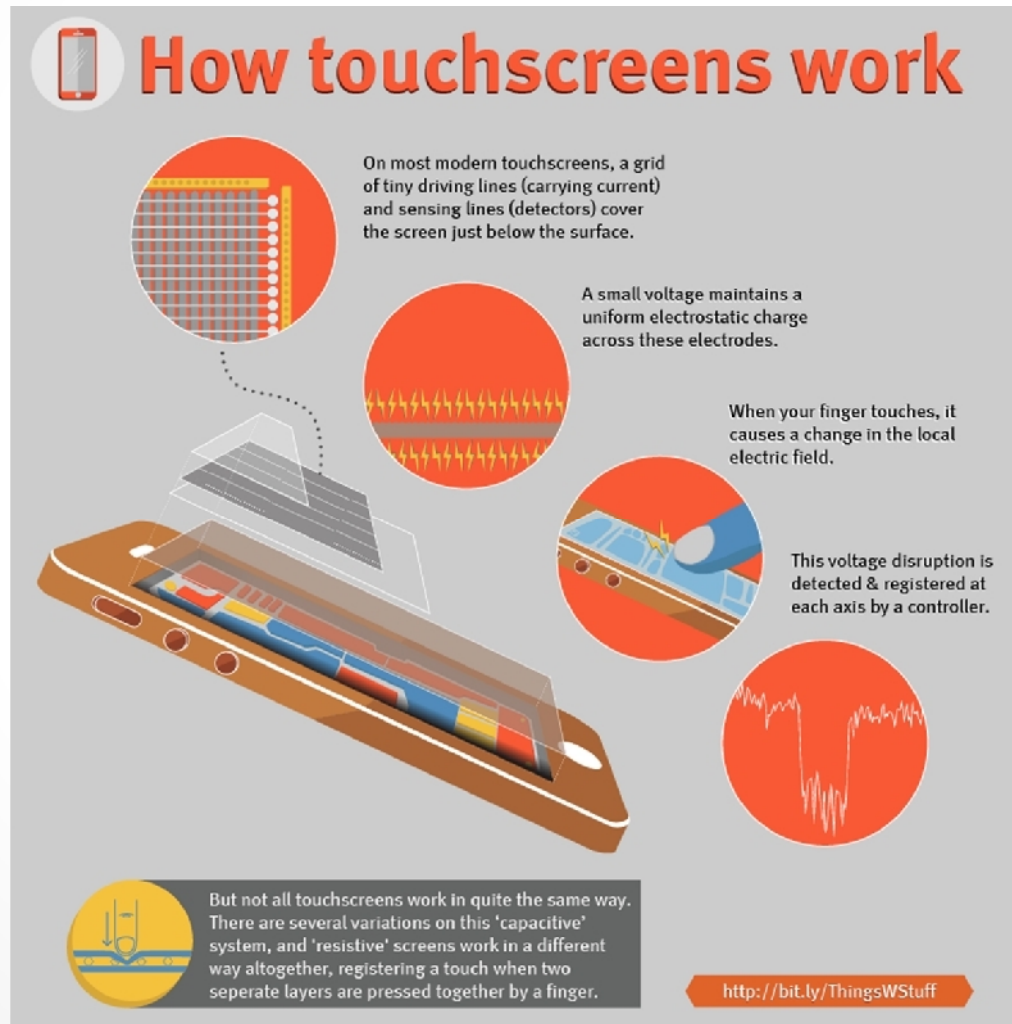
Száraz bőr ellenállása 1000 k Ω

Nedves bőr ellenállása 1-2 k Ω

Voll-módszer: nincs tudományos alapja,
nem bizonyított alternatív orvosi
diagnosztikai eljárás!!

Rezisztív, kapacitív érintőkijelző

How touchscreens work

On most modern touchscreens, a grid of tiny driving lines (carrying current) and sensing lines (detectors) cover the screen just below the surface.

A small voltage maintains a uniform electrostatic charge across these electrodes.

When your finger touches, it causes a change in the local electric field.

This voltage disruption is detected & registered at each axis by a controller.

But not all touchscreens work in quite the same way. There are several variations on this 'capacitive' system, and 'resistive' screens work in a different way altogether, registering a touch when two separate layers are pressed together by a finger.

<http://bit.ly/ThingsWStuff>

Differenciális Ohm-törvény

$$\frac{U}{I} = R \quad = \quad R = \rho \cdot \frac{l}{A}$$

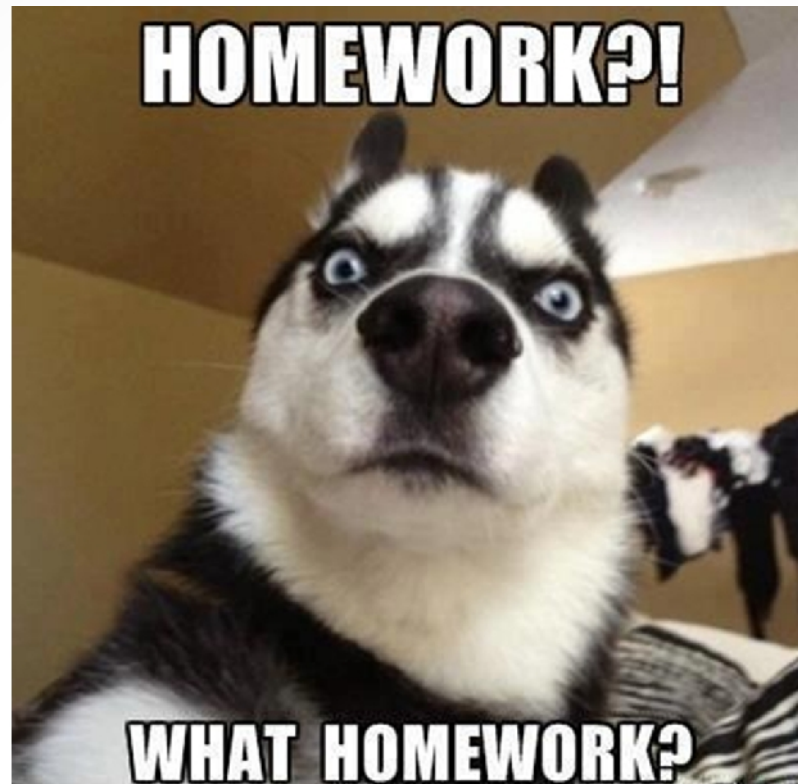
$$I = \frac{U \cdot A}{l \cdot \rho} \quad \leftarrow \quad U = E \cdot l \rightarrow E = \frac{U}{l}$$

$$I = \frac{E \cdot A}{\rho}$$

$$E = \frac{I}{A} \cdot \rho \quad \leftarrow \quad J = \frac{I}{A} \quad \text{Áramsűrűség: egységnyi felületen átfolyó áram erőssége}$$

$$E = J \cdot \rho \quad \longrightarrow \quad J = E \cdot \frac{1}{\rho} = E \cdot \sigma \quad \boxed{J = E \cdot \sigma}$$

Fajlagos vezetőképesség

Tanulni: TK.: 94-103. oldal
Feladatok: TK.: 96. oldal GK. 2. 3. 5.
TK.: 100. oldal GK. 1-4.
TK.: 101. oldal feladatok:1. 3. 5. 6.
TK.: 104. oldal GK. 1. 2. 4. 5. 6.